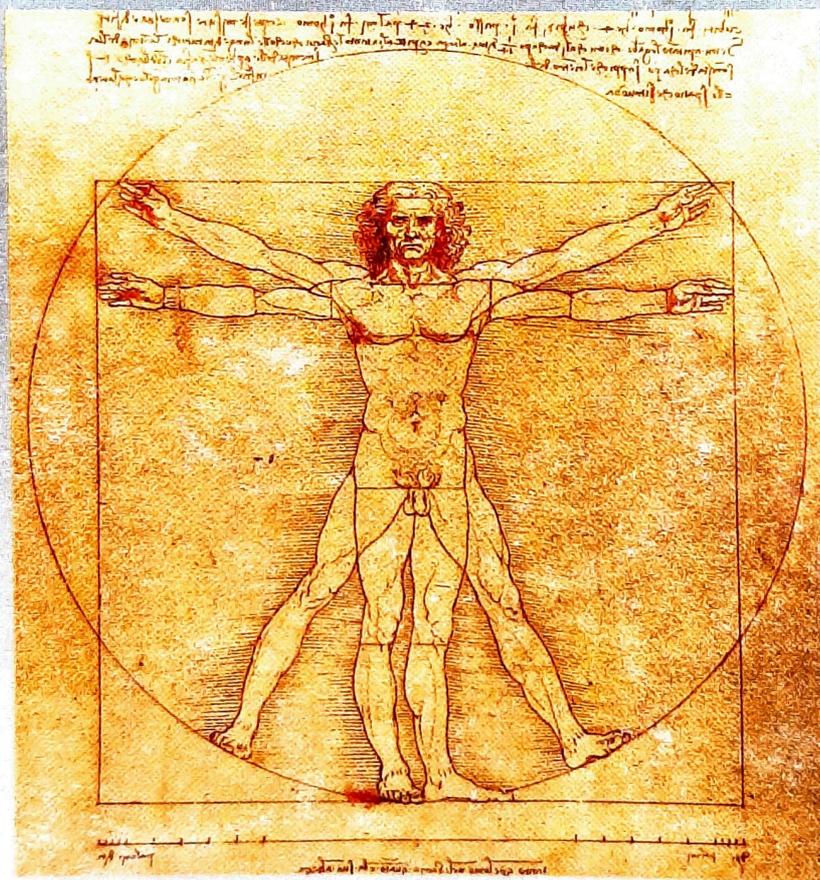

Универзитет
Св. Климент Охридски
Битола

ЕМИЛИЈА ЈАШОВИЌ-
СИВЕСКА

ГИНЕКОЛОГИЈА СО НЕГА

Висока Медицинска школа,
Битола, 2008

УНИВЕРЗИТЕТ СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВИСОКА МЕДИЦИНСКА ШКОЛА- БИТОЛА

Автор:

Виш Пред.Мр.Сци.мед.Др. Емилија Јашовиќ-Сивеска

Рецензент:

Проф. Др. Верче Божиновска

Издавач:

Универзитет „Св.Климент Охридски“ Битола

Препечатување или копирање на оваа книга не е дозволено во согласност со соодветните закони и други прописи.

CIP- Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св.Климент Охридски“, Скопје

616.1 (075.8)

ЈАШОВИЌ- Сивеска, Емилија

Гинекологија со нега/ Емилија Јашовиќ-Сивеска, Битола:

Универзитет „Св. Климент Охридски“, Висока медицинска школа,

2008, - 149 стр: илустр.: 23 см

ISBN 978-9989-870-42-2

а) Гинекологија - Високошколски учебници

COBISS.MK-ID 73994506

Со одлука на Наставничкиот совет на Високата медицинска школа при Универзитетот „Св.Климент Охридски“ Битола, одржан на 25.09.2008 година, бр. 07-426/9, одобрено е печатење на оваа книга како учебно помагало на Високата медицинска школа, Битола

СОДРЖИНА

Вовед	1
Анатомија на женски репродуктивен систем	3
Коски на карлицата	4
Зглобови на карлицата	5
Мускули на карлицата	5
Женски полови органи	5
Надворешни полови органи	5
Внатрешни полови органи	7
Vagina	7
Uterus	8
Tubae uterinae	10
Ovarium	10
Уринарен систем кај жената	11
Физиологија на женски репродуктивен систем	12
Репродуктивна ендокринологија	12
Хормони на хипоталамусот и хипофизата.....	12
Гонадни репродуктивни хормони	14
Хормони на кората на надбубрежната жлезда	16
Хормонска контрола на оваријалната функција.....	17
Менструален циклус	19
Овариален циклус	20
Ендометриален циклус	21
Други циклични промени.....	23
Животни периоди на жената	24
Пубертет	24
Генеративен период	27
Климактериум, перименопауза и постменопауза.....	27
Хормонска заместителна терапија (ХЗТ).....	29
Анамнеза и дијагностички постапки во гинекологијата	30
Анамнеза	30
Општ преглед	31
Гинеколошки преглед	31
Дополнителни прегледи во гинекологијата	32
Неинвазивни методи.....	32
Инвазивни методи.....	37
Пореметувања на менструалниот циклус	40
Дисфункционални крварења	42
Ановулаторни дисфункционални крварења	42
Неправилност во овулацијата.....	43
Amenorrhoea	44

Hirsutismus.....	45
Синдром на полицистични јајници.....	47
Endometriosis.....	48
Хронична пелвична болка	51
Аномалии во развојот на женските полови органи и интерсексуализам	52
Ембриологија на женски полови органи	52
Развојни малформации на женски полови органи.....	53
Малформации на вулва.....	54
Атрезеја на хименот.....	54
Малформации на вагина	55
Малформации на матката	55
Хипопластични состојби на матката	56
Дуплирање на внатрешните полови органи	56
Еднострана аплазија	57
Малформации на јајоводите	58
Малформации на јајниците	58
Интерсексуализам	59
Дисгенеза на гонадите	60
Брачна неплодност (инфертилитет).....	62
Етиологија на неплодноста.....	62
Испитување и лекување на неплодноста.....	63
Методи на асистирани репродукција.....	65
Вонтелесно оплодување	65
Артефициелна инсеминација	66
Други видови на асистирани репродукција	66
Компликации на асистирани репродукција.....	67
Планирање на семејството и контрацепција	68
Природни (традиционални методи).....	69
Механички методи	70
Хемиски контрацептивни средства	70
Хормонска контрацепција	71
Други видови хормонска контрацепција.....	72
Хируршка контрацепција	73
Стерилизација	73
Намерен прекин на бременост	73
Воспалителни заболувања и повреди во гинекологијата.....	77
Сексуално преносливи заболувања	77
Сифилис	77
Гонореа	78
Хламидијална инфекција	79
HSV-2.....	79
HPV инфекции	81
Трихомонијаза.....	81
Кандидијаза	82
Педикулоза	82
Превенција на СПБ	82

Vulvitis	83
Bartholinitis	84
Colpitis (Vaginitis)	85
Cervicitis	86
Endometritis	86
Adnexitis	87
Parametritis.....	89
Повреди на гениталните органи.....	90
Ургентни состојби во гинекологијата	91
Заболувања со слика на акутен абдомен	91
Дифузен перитонит.....	93
Пелвеоперитонит	93
Торзии.....	94
Graviditas extrauterina	94
Тумори во гинекологијата.....	97
Бенигни тумори во гинекологијата.....	97
Тумори на вулва.....	97
Тумори на вагина.....	97
Тумори на цервикс.....	97
Myoma uteri	98
Тумори на јајоводи	99
Тумори на јајник	99
Предмалигни и малигни болести	102
Предмалигни и малигни болести на вулва	102
Предмалигни и малигни болести на вагина.....	104
Предмалигни промени на цервикс	104
Карцином на грлото на матката.....	105
Предмалигни болести на ендометриумот.....	107
Малигни болести на телото на матката.....	107
Сарком на утерус	108
Малигни тумори на јајовод.....	108
Малигни тумори на јајник.....	108
Гестациски трофобластни болести	109
Промени на положбата на гениталните органи	112
Retroflexio uteri	112
Hyperanteflexio uteri.....	113
Descensus et prolapsus uteri.....	113
Inversio uteri	115
Дојка	117
Ембриологија, анатомија и физиологија на дојката	117
Патохистолошка класификација на промените во дојката.....	119
Маститис	119
Развојни аномалии.....	119
Бенигни заболувања	119
Малигни заболувања	121
Епидемиологија	121
Дијагностика на ракот на дојката	122
Улогата на медицинската сестра во превенцијата на ракот на дојката	122

Самопреглед.....	124
Предоперативна и постоперативна грижа во гинекологијата	126
Оперативна екипа.....	126
Подготовка на жената за оперативни зафати.....	126
Фази на предоперативна подготовка.....	126
Постоперативна нега.....	128
Нега и превенција на постоперативните компликации.....	129
Постоперативни компликации.....	133
Нега на вагинални фистули.....	137
Подготовка на инструментите во гинекологијата.....	138
Хоспитални инфекции.....	139
Медикологални аспекти во гинекологијата.....	142
Медицинска документација.....	142
Согласност.....	142
Професионална тајна.....	143
Медикологални аспекти во акушерството и сестринството.....	143
Судскомедицински проблеми во гинекологијата.....	144
Силување.....	144
Организација на здравствена заштита на жената	145
Примарна здравствена заштита.....	145
Секундарна здравствена заштита.....	145
Терцијарна здравствена заштита.....	145
Здравствена заштита на жената.....	146
Здравствена заштита во детство и адолесценција.....	146
Здравствена заштита во бременост, породување и мајчинство.....	146
Советувалиште за млади.....	147
Советувалиште за планирање на семејството.....	147
Советувалиште за рано откривање на малигни заболувања.....	148
Литература	149

Зборот гинекологија потекнува од грчките зборови γυναικα (жена) и λογος (збор, наука), што буквално преведено значи наука за жената. Во целост оваа медицинска гранка ја опфаќа физиологијата и патологијата на женскиот организам. Акушерството (опстетриција) е неразделно од гинекологијата. Во голем дел тие се преклопуваат и се силно преплетени. Акушерството ја опфаќа физиологијата и патологијата на бременоста, самото породување и периодот по породувањето, т.е. леуството.

Гинекологијата и уметноста се тесно поврзани уште палеолитскиот период, кога на ѕидовите на пештерите биле цртани цртежи со бремени жени и божици на плодноста. Пред околу 4200 години направена е најпозната фигура на жена- Вилендорфска Венера.

Првите пишани текстови од гинекологијата датираат од 3 век пр.н.е., од Индијската долина. Во тие документи никаде не се споменуваат мажи акушери, туку само бабици. Во древната митологија на породувањата присуствувале само божици, но не и богови. Гинеколошки записи од 6 век пр.не. се наоѓаат и во Египет, Месопотамија (4в.пр.н.е.). За колевка на гинекологијата се смета Индија, од каде, понатаму се ширела и развивала кон Грција, Италија, а подоцна и другите земји на Европа. На спојот на Азија и Европа живеел и работел Соранус, најпознатиот гинеколог на тоа време кој ја напишал и првата книга од Гинекологија.

Арапската медицина која се базирала на учењата на грчките филозофи и гинеколозите на Римската Империја, доживеа свој процут во Багдад во 8 век.

Во 16 век, со ренесансата почнува новиот период на развој на гинекологијата. Во 17 век *Regnier de Graaf* ги опишува овариумите, изгледот и функцијата на фоликулите.

Во натамошниот период следуваат нови откритија, оперативни техники, нови дисциплини во гинекологијата и акушерството, така да слободно може да се каже дека развојот на гинекологијата и акушерството се нераскинлив дел од цивилизацијата, а дека науката и човековата креативност навистина немаат граници.

Современата гинекологија ја набљудува жената од пошироко социјално гледиште, но и влијанието на многубројните фактори од надворешната средина.

Здравствената заштита на жената, особено во репродуктивниот период зазема мошне важно место во здравствената заштита на една земја. Во таа насока се мисли на здравствената заштита на девојчињата, правилно сексуално воспитување, грижа за сочувување и унапредување на здравјето на жената во сите нејзини животни периоди. Само на тој начин може да се обезбеди добра здравствена заштита на женското население и подигнување на наталитетот и здраво поколение.

За да можат здравствените работници од сите профили активно да учествуваат во планирањето и

имплементацијата на здравствената заштита на жената, мораат да бидат добро теоретски, а потоа и практично наоружани со знаење, т.е. да ја познаваат физиологијата и патологијата на женскиот организам во сите животни периоди на жената. На тој начин, а воедно познавајќи ги проблемите на средината во која делуваат, тие ќе можат на вистински, а не на импровизиран начин да спроведат

квалитетна здравствена заштита на женското население.

Во тој смисол, особено значење има профилот акушерка. Сепак здравствената заштита на жената се спроведува и во амбуланта од општа пракса, педијатрија, хирургија, радиологија итн, што е причина да и другите здравствени профили имаат потреба од познавање на основите на гинекологијата.

ЛИТЕРАТУРА

□

1. Adams Hillard JP. *Pediatric and Adolescent Gynecology*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 545-552. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
2. Andolšek L. *Hormonska kontracepcija*. Vo: Klinička Reproktivna Endokrinologija. Prelević G. Ed. 429-456. Nauka, Beograd, 1996
3. Antovska V. *Menopauza, savremeni svakanja i terapevtski koncepti*. Schering, Skopje, 2003
4. Argirović R, Likić I. *Hirurški principi u ginekološkoj onkologiji*. Vo: Ginekologija. Petković S. Ed. 651-664. Elit Medica, Beograd, 2004
5. Baljzović A, Baljzović N. *Hirurgija, praktična nastava*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1991
6. Berisavac M. *Medikamentozna terapija u ginekologiji*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 156-7, CIBID, Beograd, 2006
7. Bila S, Tulić I, Radunović N. *Osnove vantelesnog oplodjenja*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1994
8. Bobak MI, Bierchen EJ. *The Client, the Nurse, and the Nursing Process*. Vo: Essentials of Maternity Nursing. Bobak MI, Jensen DM, Eds. 3-15. Mosby Year Book, St. Louis, 1991
9. Bobak MI. *Human Sexuality*. Vo: Essentials of Maternity Nursing. Bobak MI, Jensen DM, Eds. 47-92. Mosby Year Book, St. Louis, 1991
10. Bojović S. *Andrologija, plodnost i neplodnost muškarca*. NIO univerzitetska riječ, Nikšić-Titograd, 1986
11. Bošković V. *Pelvične inflamatorne bolesti*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 121-24, CIBID, Beograd, 2006
12. Boškovski K. *Medicinska etika i deontologija*. NIP Gurga, Skopje, 1999
13. Braly SP. *Diseases of the Uterus*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 837-856. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
14. Bristow ER, Karlan YB. *Disorders of the Uterine Cervix*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 805-836. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
15. Chervenak AF, McCullough BL. *Ethical and Legal Issues*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 939-954. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
16. Chez AR, Strathman I. *Contraception and Sterilization*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 553-566. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
17. Couchman MG, Hammond BC. *Physiology of Reproduction*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 47-64. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
18. Cvetković M, Dukanac-Stamenković J. *Mediko-legalni aspekti u ginekologiji*. Vo: Ginekologija. Petković S. Ed. 939-945. Elit Medica, Beograd, 2004
19. De Lancey OLJ. *Pelvic Organ Prolapse*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 713-736. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
20. Derwinski- Robinson, Bobak MI. *Fertility Management*. Vo: Essentials of Maternity Nursing. Bobak MI, Jensen DM, Eds. 105-155. Mosby Year Book, St. Louis, 1991
21. Di Saia JP, Walker LJ, Gold AM. *Perioperative Care*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 699-712. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999

72. Petković S. *Maligne bolesti vulve i vagine*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 134-7, CIBID, Beograd, 2006
73. Petronijević A, Kesić V, Petronijević M. *Gestacijske trofoblastne bolesti*. Izdavačka Agencija Draganić, Beograd, 1995
74. Pilić Ž. *Primena ultrazvuka u ginekologiji i opstetriciji*. CTP Astro Desing, Beograd, 1995
75. Pisarska DM, Carson AS. Ectopic Pregnancy. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 155-172. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
76. Plešinac S. *Bolesti dojke*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 164-71, CIBID, Beograd, 2006
77. Popović S, Piletić O, Mršević J. i ost. *Histologija*. Dečje Novine. Beograd, 1990
78. Popović S. *Embriologija čoveka*. Dečje Novine. Beograd, 1990
79. Prelević G. *Hirzutizam*. Vo: Klinička Reprodktivna Endokrinologija. Prelević G. Ed. 265-284. Nauka, Beograd, 1996
80. Prelević G. *Menopauza*. Vo: Klinička Reprodktivna Endokrinologija. Prelević G. Ed. 215-264. Nauka, Beograd, 1996
81. Prelević G. *Neploidnost žene*. Vo: Klinička Reprodktivna Endokrinologija. Prelević G. Ed. 383-408. Nauka, Beograd, 1996
82. Prelević G. *Pubertet*. Vo: Klinička Reprodktivna Endokrinologija. Prelević G. Ed. 157-174. Nauka, Beograd, 1996
83. Prelević G. *Sindrom poicističnih jajnika* Vo: Klinička Reprodktivna Endokrinologija. Prelević G. Ed. 285-316. Nauka, Beograd, 1996
84. Prica R. *Pelveoperitonitis genitalnog porekla*. Vo: Ginekologija. Drobnjak P, Berić B, Šulović V, Eds. 219-228. Medicinska Knjiga, Beograd-Zagreb, 1980
85. Prokić-Rudić N. *Molarna trudnoća (Molla hydatidosa)*. Vo: Ginekologija. Petković S, Ed. 464-468. Elit Medica, Beograd, 2004
86. Proročić M. *Nepravilnosti razvoja genitalnih organa žene i interseksualizam*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 107-113, CIBID, Beograd, 2006
87. Pschzrembel W. *Praktična ginekologija*. Medicinska knjiga, Beograd- Zagreb, 1977
88. Runić S, Vasiljević M, Stanimirović B, Tasić L. *Seksualno prenosive bolesti*. Vo: Ginekologija. Petković S. Ed. 303-321. Elit Medica, Beograd, 2004
89. Runić S. *Benigni i maligni tumori materice*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 138-45, CIBID, Beograd, 2006
90. Seibel MM. *Workup of the Infertile couple*. In: Infertility: a comprehensive text, Seibel MM. Ed. 1-21, Appelton & Lange, Connecticut, USA, 1990
91. Sharp TH. *Endoscopic Surgery*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 737-748. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
92. Soper JT. *Gestational trophoblastic Disease*. Obstet Gynecol. 2006; 108: 176-87.
93. Spremović- Rađenović S. *Reproduktivna neuroendokrinologija*. Vo: Ginekologija. Petković S. Ed. 43-63. Elit Medica, Beograd, 2004
94. Stanković A, Terzić M. *Osnove sonografskih pregleda u ginekologiji*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 40-5, CIBID, Beograd, 2006
95. Stanković A. *Sindrom policističnih jajnika*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds. 67-8, CIBID, Beograd, 2006
96. Stefanović A. *Urgentna stanja u ginekologiji*. Vo: Ginekologija. Petković S. Ed. 797-803. Elit Medica, Beograd, 2004
97. Swearingen LP. et al. *Manual of medical-surgical nursing care*. Mosby, St. Louis, Missouri, 1994
98. Šimić S. *Urgentna stanja u ginekologiji i opstetriciji*. Svjetlost, Sarajevo, 1985
99. Škurina T. *Oboljenja sa slikom akutnog abdomena*. Vo: Ginekologija. Drobnjak P, Berić B, Šulović V, Eds. 229-241. Medicinska Knjiga, Beograd-Zagreb, 1980

100. Tasić L. *Planiranje porodice kontracepcija i sterilizacija*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds.92-6, CIBID, Beograd, 2006
101. Terzić M. *Dijagnostički postupci u ginekološkoj praksi*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds.34-9, CIBID, Beograd, 2006
102. Trupin RS. *Induced Abortion*. In:Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 567-578. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
103. Tulić C. *Neploidnost muškarca*. Vo: Klinička Reprodktivna Endokrinologija. Prelević G. Ed. 357-382. Nauka, Beograd, 1996
104. Tulić I. *Amenorea*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds.60-4, CIBID, Beograd, 2006
105. Vajs E. *Opšta reakcija organizma na povredu*. Vo: Opšta patološka fiziologija Tadžer I.Ed.24-37.Medicinska Knjiga Beograd, 1991
106. Vasiljević M. *Ektopična trudnoća*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds.125-30, CIBID, Beograd, 2006
107. Vojvodić Lj. *Poremećaji menstruacijskog ciklusa*. Vo: Ginekologija i akušerstvo. Plećaš D, Stanimirović B, Stanković A, Vasiljević M, Eds.56-9, CIBID, Beograd, 2006
108. Vukajlović S. *Psihosocijalni aspekti ginekoloških karcinoma, kvalitet života*. Vo: Ginekologija. Petković S, Ed. 751-6. Elit Medica, Beograd, 2004
109. Yi-Shin Kuo D, Jones GJ, Runowicz DC. *Diseases of the Ovary and Fallopian Tubes*. In: Danford's Obstetrics and Gynecology. Scott RJ, Di Saia JP, Hammod BC, Spellacy NW Eds. 865-908. Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia, 1999
110. Živanović V. *Zdravstvena nega u ginekologiji i akušerstvu*. Autorsko izdanje, Beograd, 2004
111. Žukauskaite S, Šeibokaite A, Lašas L. et al. *Serum hormone levels and anthropometric characteristics in girls with hyperandrogenism*. Medicina (Kaunas) 2005; 41 (4): 305-12.

ISBN 978-9989-870-42-2